Kasvuvoimaa – elinvoimaa

Pohjoismaiden ministerineuvoston Islannin
puheenjohtajakauden ohjelma 2014

Kasvuvoimaa – elinvoimaa

Pohjoismaiden ministerineuvoston Islannin puheenjohtajakauden ohjelma 2014

ISBN 978-92-893-2623-0

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2013-771>

ANP 2013:771

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2013

Ulkoasu: Jette Koefoed

Valokuvat

Kannen valokuva: : Einar Ólason

s. 6, 12, 15, 18, 20: ImageSelect

s. 16: Bee-Line

s. 27: Sebastien Dehesdin

Painos: 350

Kirjasinlaji: Meta LF

Paperi: Munken Polar

Paino: 07 Media a.s

Printed in Norway

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Puhelin (+45) 3396 0200

www.norden.org

Kasvuvoimaa – elinvoimaa

Pohjoismaiden ministerineuvoston Islannin
puheenjohtajakauden ohjelma 2014

Sisällys

4	Esipuhe
7	Kasvuvoimaa – elinvoimaa
13	Pohjoismainen ympäristötietoisuus
19	Kehitysmahdollisuuksia
23	Uutta tietoa
26	Luovuus Pohjoismaissa
32	Hyvinvointi ja osallisuus

Esipuhe

Kasvuvoimaa – elinvoimaa on Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2014 Islannin puheenjohtajakauden ohjelman otsikko.

Nämä käsitteet muodostavat perustan Islannin puheenjohtajakauden kolmelle pääaloitteelle.

Pohjoismainen biotalous -hankkeen tavoitteena on löytää keinoja hyödyntää biologisia luonnonvarojamme paremmin, olivatpa ne sitten ilmassa, maassa tai meressä. Biomassa on alihyödynnetty luonnonvara, johon tulevaisuuden biotalous perustuu. Nykyään suuri osa biologisten luonnonvarojen arvosta hautautuu maailman kaatopaikoille ympäristöä kuormittaen. Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n mukaan kolmasosa maailman ruokatuotannosta päättyy jätteeksi, ja samaan aikaan miljoonat kärsivät nälästä. Tilanteen on muututtava. Pohjoismaissa on paljon luovaa ja innovatiivista ajattelua, mikä on edellytyksenä biotalouden kasvulle ja etumatkan saavuttamiseksi tällä alalla.

Viime vuosien taantumasta huolimatta pohjoismaisten yhteiskuntien rakenteet ovat vahvat. Perusluonnonvarat, kuten metsät, mineraalit, kalakannat ja energia, ovat edelleen käytettävissä. Suurin voimavara on kuitenkin Pohjoismaiden väestö, joka luo arvoa ja hyvinvointia innovatiivisuudellaan ja kyvyillään. Koulutusaste on korkea ja sosiaaliturva on hyvä. Laajaa pohjoismaista hyvinvointia ei kuitenkaan voi pitää selviönä ja on tärkeää luoda edellytykset hyvinvoinnin kestävyydelle myös pidemmällä aikavälillä. Talouden heilahtelut ovat selvä uhka hyvinvointijärjestelmälle. Puheenjohtajakauden *Pohjoismainen hyvinvointivahti* -hankkeen avulla Islanti haluaa selvittää pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan sietokykyä ja sen valmiuksia reagoida nopeasti kriisien yllättäessä.

Luovat alat ovat erittäin tärkeitä Pohjoismaiden elinkeino- ja talouselämälle. Näillä moninaisilla aloilla työskentelevien luovuus ja ajattelun rikkaus on ainutlaatuinen voimavara Pohjoismaille. On tärkeää tarjota näille aloille puitteet, jotta ne voivat kukoistaa – alojen taiteellinen ja yhteiskunnallinen arvo on ilmeinen ja taloudelliset edut kiistattomat. *Pohjoismainen soittolista* -hankkeella Islanti haluaa edistää pohjoismaisen musiikin tun-

nettuutta ja vientiä. Tämä hanke jatkuu todennäköisesti itsenäisesti myös tuen päättymisen jälkeen.

Pohjoismainen yhteistyö on vakaalla pohjalla, olemme osa aktiivista demokratiaa ja yhteiskunnan pääoma on suuri. Eläväinen yhteiskunnallinen keskustelu ja vahva yhteenkuuluvuus todistavat rikkaasta ja monimuotoisesta kulttuuriperinnöstä. Pohjoismailla on kansainvälistä vaikuttavuutta ja kokonaisuutena tarkasteltuna taloutemme on vahva. Meillä on kasvuvoimaa ja elinvoimaa, joita on syytä hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Islanti pitää pohjoismaista yhteistyötä erittäin tärkeänä ja ottaa Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuuden vastaan ylpeänä ja korkein odotuksin.

Sigmundur Davíð Gunnlaugsson
pääministeri

Eygló Harðardóttir
pohjoismainen yhteistyöministeri

Kasvuvoimaa – elinvoimaa

Pohjoismaiden imago koostuu monista palasista, jotka eri tavoin luonnehtivat Pohjoismaiden asukkaita ja jotka monin tavoin antavat niille erityisen aseman. Pohjoismaat haluavat säilyttää tämän ainutlaatuisen aseman, sillä niiden imago on verrattavissa arvokkaaseen tavaramerkkiin.

Pohjoismaat sijoittuvat tunnetusti kärkisijoille arvostetuissa kansainvälissä vertailuissa. Huolimatta siitä, että ulkoiset edellytykset ovat heikentyneet viime vuosien talouskriisin myötä, kuva Pohjoismaista on muuttumaton tasa-arvon, rauhan, hyvinvoinnin ja taloudelliseen vaurauden suhteen. Pohjoismaiden erityinen asema pohjautuu osittain siihen, että maissa on jo varhain ollut keskinäinen ymmärrys siitä, että ristiriidat ja kansainväliset konfliktit on ratkaistava diplomatian keinoin YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen puitteissa.

Pohjoismaat alkoivat jo kauan sitten puhua kestävän kehityksen puolesta – ja nyt tämä ajattelutapa on levinnyt koko maailmaan. Myös tasa-arvo on merkittävä osa Pohjoismaiden imagoa ja tärkeällä sijalla Pohjoismaiden yhteistyössä muiden maiden kanssa. Vaikka maiden välillä on monia eroja ja ne suhtautuvat omien lähtökohtiensa perusteella asioihin eri tavoin, niillä on kuitenkin yhteinen arvoperusta, joka mahdollistaa yhteisellä äänellä puhumisen.

Pohjoismainen yhteistyö kuuluu maailman vanhimpiin alueellisiin yhteistyömuotoihin. Yhteistyö on myös yhteinen nimittäjä Pohjoismaiden edustamille arvoille. Yhteistyön johtoajatuksena on alusta alkaen ollut pohjoismainen hyöty, mutta siitä syntyvä yhteenkuuluvuus ja yhteistoiminta ovat aivan yhtä tärkeitä. Pohjoismainen yhteistyö on näin ollen tärkeää jo itsessään. Pohjoismainen yhteistyö on ollut aika ajoin uhattuna, ja sen tulevaisuutta on epäilty. Joustavuuden ja sopeutumiskyvyn avulla yhteistyö on kuitenkin kestänyt epäilijöiden paineet ja yhteistyön asema on nyt vahvempi kuin koskaan. Islanti haluaa puheenjohtajakaudellaan vuonna 2014 viedä yhteistyötä uusille, kiintoisille aloille, joilla pohjoismaista hyötyä voidaan vahvistaa entisestään. Islannin vuoden 2014 puheenjohtajakauden tärkeimmät hankkeet ovat *Pohjoismainen biotalous*, *Pohjoismainen hyvinvointivahti* ja *Pohjoismainen soittolista*.

Vihreä yhteiskuntakehitys

Islanti aikoo kohdistaa huomiota Pohjoismaiden luonnonvaroihin, joita voidaan hyödyntää nykyistä paremmin. Vihreän talouskasvun ja kestävä kehityksen tärkeys yhdistyvät pohjoismaisen biotalouden kehittämishankkeessa. Luonnonvarat eivät ole ehtymättömiä, ja sen vuoksi meillä on vastuu taa-ta niiden kestävä käyttö ja ehkäistä niiden haaskausta. Vihreän talouskasvun ja kestävä kehityksen takaamiseksi pidemmällä aikavälillä on tärkeää sisällyttää nämä tavoitteet kasvatukseen ja koulutukseen. Puheenjohtajakaudella painotetaan näiden osa-alueiden yhdistämistä aloitteisiin, joissa luovuutta käytetään opetus- ja tutkimusmenetelmänä.

Biotalous perustuu meren ja maan biologisten luonnonvarojen hyödyntämiseen optimaalisesti. Näiden luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen pitää sisällään merkittäviä mahdollisuuksia edistää Pohjoismaiden hyvinvointia ja vihreää talouskasvua. Tämä voidaan saavuttaa esimerkiksi tuottamalla biomassaa, ja käyttämällä sitä nykyistä tehokkaammin yhteiskunnan eri aloilla.

Pohjoismainen biotalous on laaja, monialainen hanke, johon osallistuvat ympäristöasiain ministerineuvosto (MR-M), maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeasiain ministerineuvosto (MR-FJLS), elinkeino-, energia- ja aluepolitiikan ministerineuvosto (MR-NER), koulutus- ja tutkimusministerineuvosto (MR-U) sekä kulttuuriministerineuvosto (MR-K) yhteistyössä pohjoismaisten laitosten, tutkijoiden ja muiden toimijoiden kanssa. *Pohjoismainen biotalous* -otsikon alla toteutetaan monia eri hankkeita, jotka kaikki pyrkivät luomaan lisäarvoa ympäristölle ja yhteiskunnalle. Pohjoismailla on hyvät edellytykset toimia uranuurtajana biotalouden alalla, ja sen vuoksi on tärkeää, että maat pysyvät kehityksen kärjessä.

Pohjoismaisen hyvinvoinnin uudet haasteet

Pohjoismaiden hyvinvointimallit kohtaavat jatkuvasti uusia haasteita. Väestön ikäjakauman muuttuminen on tästä ajankohtainen esimerkki. Vaatimus kestävästä hyvinvointiyhteiskunnasta edellyttää, että nykyisiä priorisointeja tarkistetaan. Työttömyyden kasvu ja kansainväliset talouskriisit tuovat mukanaan uusia haasteita, jotka vaativat toimia. Tuore esimerkki tästä on Islannin talouden romahtaminen syksyllä 2008. Islannin hyvinvointimalli oli tuolloin uhattuna, ja yhteiskunnan oli lyhyessä ajassa ratkaistava ongelmia, joiden suuruusluokkaa ei monikaan osannut ennustaa. On todennäköistä, että kansainväliset talouskriisit eri maissa vaikuttavat jatkossakin koko Pohjolaan ja koettelevat pohjoismaisia hyvinvointimalleja.

Hyvinvointiyhteiskunnan kehittäminen on pitkään kuulunut pohjoismaisen yhteistyön tehtäviin. Pohjoismaiden pääministerit käynnistivät *Kestävä pohjoismainen hyvinvointi* -ohjelman elokuussa 2013. Ohjelman tärkein tavoite on kehittää uusia ratkaisuja Pohjoismaiden hyvinvointikysymyksiin. Ohjelmaan kuuluu muun muassa sosiaali- ja terveysministerien aloite raportista, joka julkaistaan suosituksineen vuonna 2014 (Könbergin raportti). Islanti pyrkii vuoden 2014 puheenjohtajakaudellaan turvaamaan työn jatkuvuuden *Kestävä pohjoismainen hyvinvointi* -ohjelmassa Ruotsin puheenjohtajakauden jälkeen.

Puheenjohtajakauden *Pohjoismainen hyvinvointivahti* -tarkasteluhankkeella Islanti haluaa parantaa hyvinvointijärjestelmän kestävyyttä ja kytkeä sen *Kestävä pohjoismainen hyvinvointi* -ohjelmaan. Hanke pohjautuu osittain Islannin kokemuksiin vastaavasta hankkeesta, jonka Islannin hallitus käynnisti vuoden 2009 alussa talouskriisin aiheuttamien ongelmien ratkaisemiseksi. *Pohjoismainen hyvinvointivahti* on tarkasteluhanke, jossa selvitetään Pohjoismaiden viime vuosikymmenten vakavien talouskriisien seurauksia; mitä toteutetuista aloitteista voi oppia ja mitkä seuraukset oletettavasti johtuvat hallitusten passiivisuudesta. Lisäksi hankkeessa kehitetään hyvinvoinnin mittareita Pohjoismaiden hyvinvointialan strategioiden ja aloitteiden pohjaksi.

Rajaton Pohjola

Yhteistyön puitteet muodostavissa pohjoismaisissa yhteistyösopimuksissa heijastuu Pohjoismaiden tahto tehdä Pohjolasta alue, jolla ihmiset voivat liikkua vapaasti ja jolla kauppaa voidaan käydä rajojen yli ilman, että maiden erilaiset säännöt asettavat sille esteitä. Rajaesteistä kärsivät Pohjoismaiden kansalaiset, yritykset ja yrittäjät, ja maiden tulee yhteistyössä pyrkiä poistamaan nämä esteet. Vaikka viime vuosien aikana on tehty paljon rajaesteiden poistamiseksi, monia haasteita on edelleen ratkaisematta. Tehtävä, jonka toivottiin olevan väliaikainen pohjoismaisessa yhteistyössä, on edelleen ajankohtainen. Tulosten saavuttamiseksi tarvitaan vahvaa poliittista tahtoa, ja samalla on pyrittävä estämään lainsäädännön muutosten seurauksena syntyvien uusien esteiden syntyminen. Työhön on panostettava, jotta Pohjoismaat voivat vahvistaa asemaansa kansainvälisessä kilpailussa sekä alueena, jolla asuminen, työskenteleminen, yrittäminen, opiskeleminen ja tutkiminen on kannattavaa.

On tärkeää, että puheenjohtajakauden alussa voimaan tuleva rajaestetyön uusi toimintasuunnitelma saa hyvän alun ja että siitä muodostuu toivottu

voimavara. On erityisen tärkeää tarttua esteisiin, joista työelämän virkamieskomitean (ÄK-A) ja sosiaali- ja terveystieteiden virkamieskomitean (ÄK-S) asettama asiantuntijaryhmä on laatinut raportin. Vuonna 2012 julkaistu raportti sisältää myös käyttökelpoisia ratkaisuehdotuksia, joiden parissa työtä on syytä jatkaa.

Elävä kulttuuri

Kulttuuriyhteistyö on aina ollut tärkeällä sijalla pohjoismaisessa yhteistyössä, ja viime vuosien aikana huomio on entistä enemmän kohdistunut luoviin aloihin, jotka kasvavat nopeasti kaikissa maissa. Luoviin aloihin kätkeytyy paljon hyödyntämättömiä voimavaroja. Yhdistämällä luovien alojen voimat ja esittelemällä maailmalle Pohjoismaiden parasta voidaan saavuttaa juuri sitä lisäarvoa, johon pohjoismaisessa yhteistyössä pyritään. On tärkeää muistaa, että ruohonjuuritason toiminta on arvokasta, ja innovatiivista ajattelua ja uusia ideoita varten on luotava niitä tukevat puitteet.

Islanti aikoo puheenjohtajakaudellaan tukea Pohjoismaiden musiikkialalla tehtävää hedelmällistä työtä. *Pohjoismainen soittolista* on kehityshanke, jonka tavoitteena on vahvistaa ja tuoda esille pohjoismaisia musiikkimarkkinoita. Hanke tarjoaa mahdollisuuksia lisätä pohjoismaisen musiikin vientiä ja toimii musiikin nykyaikaisena arkistona osoittaen samalla pohjoismaisen yhteistyön tärkeyden.

Pohjoismainen hyöty Pohjoismaiden ulkopuolella

Pohjoismaiden ministerineuvosto käynnisti yhteistyön Baltian maiden kanssa 1990-luvun alussa, mikä samalla käynnisti myös Pohjoismaiden varsinaisen lähialueyhteistyön. Yhteistyö Luoteis-Venäjän kanssa käynnistyi vuonna 1995, ja sen jälkeen onkin tapahtunut paljon. Pohjoismaiden ministerineuvoston kansainvälinen yhteistyö muodostuu yhä tärkeämmäksi sen levitessä useampiin maihin. Yhteistyötä tehdään myös EU:n puitteissa esimerkiksi European Humanities -yliopiston (EHU) ja pohjoisen ulottuvuuden kautta sekä muilla alueellisilla foorumeilla, kuten esimerkiksi Itämeren neuvostossa ja Arktisessa neuvostossa. Lisäksi Pohjoismaiden suurlähetystöt tekevät kiinteää yhteistyötä, ja ministerineuvosto tukee tämän yhteistyön kehittämistä edelleen. Yhteistyötä on harkittu myös Saksan, Puolan ja Pohjoismaiden läntisten naapurien, Kanadan ja Yhdysvaltojen, kanssa. Nämä esimerkit osoittavat toiveen pohjoismaisen yhteistyön ulottumisesta myös

Pohjoismaiden ulkopuolelle, mikä puolestaan on merkki yhteistyön vakaasta perustasta.

Ruotsin puheenjohtajakauden aikana saatiin päätökseen uudistustyö koskien ministerineuvoston suuntaviivoja yhteistyölle Latvian, Liettuan ja Viron kanssa sekä Luoteis-Venäjän kanssa. Myös Valko-Venäjän ja Barentsin alueen toiminnan suuntaviivat on uusittu. Uudet suuntaviivat tulevat voimaan Islannin puheenjohtajavuoden alussa. Suuntaviivoista näkyy, että ne perustuvat hyvään yhteistyöhön ministerineuvoston ja naapurimaiden kanssa ja että yhteistyöstä saatava yhteinen etu on toiminut työn johtoajatuksena. Yhteistyöstä on suuri hyöty molemmille osapuolille, ja yhteiset edut ovat selkeät. Lähtökohtana on, että ministerineuvoston kansainvälisen yhteistyön painopiste on tulevaisuudessa Itämeren alueella. Yhteistyöhön muiden maiden ja alueiden kanssa suhtaudutaan avoimin mielin, jos sitä toivotaan.

Taloudelliset puitteet

Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminnan taloudelliset puitteet pakottavat priorisoimaan ja hyödyntämään tehokkaasti maiden yhdessä yhteistyöhön myöntämiä varoja. Samalla jatketaan uudistus- ja modernisointityötä, jonka tavoitteena on saavuttaa yhä kohdennetumpaa ja tuloksellisempaa pohjoismaista yhteistyötä.

Pohjoismainen ympäristötietoisuus

Pohjoismailla on aina ollut kunnianhimoisia tavoitteita, ja ne ovat toimineet yhdessä ja panostaneet vahvasti ympäristötyöhön sekä Pohjoismaissa että Pohjoismaiden ulkopuolella. Puheenjohtajakaudellaan Islanti panostaa aloitteisiin, jotka tuovat ympäristölle ja yhteiskunnalle pohjoismaista lisä-arvoa. Tällaiset aloitteet eivät ole tärkeitä vain Pohjoismaille, vaan myös Pohjoismaiden panoksessa kansainväliseen ympäristöpolitiikkaan.

Islanti panostaa ensisijaisesti vihreään yhteiskuntakehitykseen muun muassa hyödyntämällä biotalouden (ks. sivu 17) kehittämiseen liittyviä mahdollisuuksia ilmastonmuutosten hidastamiseksi. Kielteisiä ympäristövaikutuksia voidaan vähentää edistämällä ympäristöä säästäviä tuotantomenetelmiä ja kestävää kulutusta. Lisäksi on tärkeää vahvistaa kansalaisten tietoutta puhtaan ympäristön ja luonnon merkityksestä yhteiskunnalle. Puheenjohtajakaudella painotetaan luonnon monimuotoisuuden, ekosysteemipalvelujen ja Joutsenmerkin vahvistamista. Lisäksi tarkastellaan myös raaka-aineiden ja jätteen parempaa hyödyntämistä, meriympäristöä sekä ilmasto- ja energiakysymysten yhteyttä. Erityispanostusten lisäksi Islanti pyrkii osaltaan toteuttamaan onnistuneesti *pohjoismaisen ympäristöyhteistyön toimintaohjelmaa* 2013–2018 sekä kestävän kehityksen pohjoismaista strategiaa *Hyvä elämä kestävässä Pohjolassa*.

Islanti pitää tärkeänä, että ehkäistään ekosysteemien tuhoutumista ja vahvistetaan niiden vastustuskykyä. Samalla on tärkeää vahvistaa ja saattaa ennalleen vahingoittuneita ekosysteemejä, jotta ne jatkossakin tuottaisivat tarvittavia ekosysteemipalveluja. Kansanterveys ja yhteiskunta ovat riippuvaisia ekosysteemipalveluista, ja pohjoismaalaisten terveyden vuoksi nämä palvelut on taattava ja luonnonalueita suojeltava. Viimeisten vuosikymmenten aikana on saavutettu hyviä tuloksia kasvillisuuden ja kestävien metsien ennalleen saattamisessa ja kasvattamisessa, ja tämän työn jatkaminen on tärkeää.

Tarvitaan vahvempaa tietoisuutta jätteiden hyödyntämisen arvosta esimerkiksi kompostoinnin tai rehu- ja lannoitevalmistuksen kautta. Raaka-aineiden järkevän käytön sekä jätteiden lajittelun ja hyödyntämisen avulla voidaan ehkäistä hävikin määrää ja vähentää kielteisiä ympäristövaikutuksia.

Viime vuosina Pohjoismaiden ministerineuvosto on tehnyt määrätietoista työtä pohjoismaisen Joutsenmerkin vahvistamiseksi. Islanti on vauhdittanut Joutsenmerkin käyttöä Islannissa, mikä on johtanut muun muassa Joutsen-

merkin saaneiden yritysten määrän nousuun. Islannilla on ollut valmisteluissa johtava rooli, ja se on koordinoanut Joutsenmerkin vuoden 2014 loppuun asti voimassa olevan strategian täytäntöönpanoa. Puheenjohtajavuoden aikana Islanti aikoo panostaa Joutsenmerkin vuoden 2014 jälkeisen strategian laadintatyöhön.

Meri on tärkeä tekijä Pohjoismaiden väestön elämänlaadun kannalta. Meriympäristö on muutosten kourissa ja merten saastuminen johtuu suurelta osin ihmisen toiminnasta maalla. Mereen päätyvillä jätteillä on vakavia seurauksia meriympäristölle ja ihmisen terveydelle. Pohjoismainen ja kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä merien saastumisen ja happamoitumisen ehkäisemiseksi sekä meriympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Merten luonnonvarojen hyödyntämistä on lähestyttävä ekosysteemeihin perustuvasta näkökulmasta ja merialueiden hallinnoinnin vahvistaminen on välttämätöntä. Uusia menetelmiä ja välineitä on kehitettävä, jotta voidaan turvata merialueiden ja kalakantojen tehokas hyödyntäminen ja suojelu. Tätä varten on tärkeää lisätä tietoutta rehevöitymisestä, happamoitumisesta, ilmastomuutoksesta ja vaarallisten kemikaalien kertymisestä mereen.

Puheenjohtajakaudellaan Islanti pyrkii parantamaan tietoisuutta vaarallisista kemikaaleista eri tuotteissa, niiden esiintyvyydestä luonnossa sekä niiden päästölähteistä tavoitteena vähentää näiden kemikaalien haitallisia vaikutuksia ihmisten terveyteen ja luontoon. Pohjoismaisen yhteistyön ansiosta tietoa kemikaaleista ja niiden vaikutuksista on jo paremmin saatavilla. On tärkeää, että ympäristö- ja kuluttajajärjestöt sekä Pohjoismaiden elinkeinoelämän organisaatiot pyrkivät yhteisesti parantamaan tiedotusta ja lisäämään valvontayhteistyötä.

Islanti jatkaa työtä ilmastoalan pohjoismaisen yhteistyön parissa. Islanti kannustaa Pohjoismaita tukemaan neuvotteluja uuden ilmastositomuksen solmimiseksi vuonna 2015 ja löytämään keinoja kaventaa kuilua teollisuus- ja kehitysmaiden välillä. Työtä tehdään muun muassa kansainvälisten ilmasto-neuvottelujen pohjoismaisen työryhmän puitteissa. Tukea annetaan hankkeille, joissa Pohjoismaat ovat pitkällä ja voivat välittää tietoaan ja kokemuksiaan, muun muassa hiilidioksidin sitoutumisesta kasvillisuuteen, maahan ja maaperään ja etenkin uusiutuvan energian kuten vesivoiman, geotermisen lämmön, biopolttoaineiden ja tuulivoiman alalla. Energiantutkimus on tärkeässä asemassa energia-alan uusien haasteiden ratkaisemiseksi. Näissä kysymyksissä Pohjoismainen energiantutkimus on avainasemassa. Pohjoismaat ovat yhteistyön ansiosta pystyneet vaikuttamaan muun muassa strategioihin ja ratkaisuihin EU-direktiivien täytäntöön panemisessa.

Energia- ja ympäristökysymykset liittyvät läheisesti toisiinsa, minkä vuoksi resurssien hyödyntämistä ja energiankulutuksen vaikutuksia ympäristölle tulee tarkastella kokonaisuutena. Pohjoismaisen yhteistyön keskeisiä paino-

pistealueita ovat energia- ja ilmastokysymysten vuorovaikutus, uusiutuvan energian kehittäminen, energiatehokkuus ja pohjoismaisten sähkömarkkinoiden koordinointi.

Yksi suurimmista haasteista on fossiilisten polttoaineiden korvaaminen ympäristömyönteisemmällä polttoaineilla. Puheenjohtajakaudellaan Islanti pyrkii edistämään liikennesektorin energiamuutosta ja löytämään ratkaisuja fossiilisten polttoaineiden korvaamiseksi keskittyen erityisesti kalastusalueiden energialähteisiin. Työ pohjautuu energia- ja liikennealan globalisaatioaloitteen panostuksiin.

TOIMET

- Laaditaan selvitys ekosysteemien kestävydestä ja ehdotus siitä, miten ekosysteemien ennalleen saattaminen voisi vähentää luonnonkatastrofien ja ilmastomuutoksen vaikutuksia yhteiskunnan infrastruktuuriin.
- Järjestetään konferenssi Joutsenmerkin parissa tehtävästä pohjoismaisesta yhteistyöstä.
- Pyritään kehittämään kestävä kehityksen indikaattoreita luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle.
- Järjestetään konferenssi muutoksista kalakantojen levinneisyydessä ilmastomuutoksen seurauksena.
- Järjestetään mereen päätyviä jätteitä koskeva konferenssi, jossa keskitytään jätteiden synnyn vähentämiseen ja ehkäisemiseen.
- Islanti tekee aloitteen pohjoismaisen metsäalan yhteistyön strategian tulosten analysoimiseksi pohjautuen maa- ja metsätalousministerien kokouksessa Islannissa vuonna 2009 hyväksyttyyn Selfossin julkilausumaan ja käynnistää keskustelun metsäalan tulevan yhteistyön strategisista tavoitteista.
- Islanti osallistuu aktiivisesti Yhteispohjoismaisen metsäntutkimuksen hankkeisiin.
- Jatketaan energia-alan yhteistyötä työtä pohjoismaisen toimintaohjelman puitteissa, joka tulee voimaan vuoden 2014 alusta.
- Tehdään työtä energian laatuohjauksen parissa. Tässä yhteydessä painotetaan kulloinkin parhaiten soveltuvan energialähteen valintaa.

Tavoitteet

- Vähennetään ympäristövaikutuksia ja taataan luonnonvarojen kestävä käyttö kaikilla yhteiskunnan aloilla.
- Vähennetään hävikkiä ja maksimoidaan luonnon raaka-aineiden käyttö ja niiden tuomat edut.
- Edistetään innovaatiota, vihreää elinkeinoelämää ja aluekehitystä.
- Ehkäistään jätteen muodostumista ja lisätään materiaalien uudelleen-käyttöä.

Biotalous on tärkeä osa kaikkien Pohjoismaiden talousjärjestelmiä ja yksi vihreän talouskasvun ja kestävä kehityksen kulmakivistä. Biotalous pohjautuu talousjärjestelmään, jossa biologisten tuotteiden, jätteiden ja jäännöstuotteiden käyttö maksimoidaan tavoitteena vähentää arvoketjun hävikkiä sekä ympäristön kuormitusta, jotta luonnon rikkauksia riittäisi myös tuleville sukupolville. Tavoitteena on parantaa kestävyyttä ja tuottavuutta biologisten luonnonvarojen kuten kalakantojen, laidunmaan, metsien ja maataloustuotteiden hyödyntämisessä.

Biologiset luonnonvarat muodostavat pohjan Pohjoismaiden hyvinvoinnille, ja niillä on tärkeä asema taloudessa ja elinkeinoelämässä. On varmistettava tehokas hyödyntäminen, joka huomioi sekä yhteiskunnan että ympäristön tarpeet ja edistää talouskasvua sekä kilpailukykyisen elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kasvua ilman peruuttamattomia seurauksia luonnonvaroille. Tuotteet on hyödynnettävä täysin; on tärkeää välttää jätteen muodostumista ja hyödyntää paremmin tuotannon sivutuotteita, mikä puolestaan vähentää ympäristökuormitusta ja edistää innovointia ja vihreää elinkeinoelämää.

Käyttö- ja tuotantovaiheen uudet työtavat ja ratkaisut tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia muun muassa kehitystyölle ja innovoinnille. Biotalous kehittäminen voisi näin ollen vahvistaa taloutta ja edistää kehityksen tukemista alueilla, jotka ovat eniten riippuvaisia biologisten luonnonvarojen hyödyntämisestä. Pohjoismaista yhteistyötä vahvistetaan uusilla aloitteilla koulutuksessa, tutkimus- ja kehitystyössä sekä innovoinnin saralla tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän ja oppilaitosten kanssa. Konkreettisesti työtä tehdään moninaisissa hankkeissa, jotka liittyvät koulutuksen ja opetusmenetelmien kehittämiseen, tuotekehitykseen ja innovointiin biotalouden hengessä.

Kehitysmahdollisuuksia

Puheenjohtajakauden aikana priorisoitavia aihealueita ovat biologisten luonnonvarojen ja raaka-aineiden hyödyntämiseen liittyvien kestävien ratkaisujen kehittäminen, jätteen syntymisen ehkäisy ja materiaalien uudelleenkäytön lisääminen. Biologiset luonnonvarat ovat usein kestävä elinkeinoelämän ja aluekehityksen perusta. Biotalous näkökulma avaa mahdollisuuksia ympäristöä säästävään tuotantoon ja innovointiin uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisessä ja se voi myös parantaa lisäarvoa tuotannossa sekä edistää luonnonvarojen kestävä hyödyntämistä. Pohjoismaisen elinkeinoelämän innovaatiot ja luovat alat ovat tärkeitä tekijöitä vihreässä yhteiskuntakehityksessä. Näiden painopistealueiden tärkeyttä korostetaan innovaatio- ja elinkeinopolitiikan yhteistyöohjelmassa, joka tulee voimaan puheenjohtajakauden aikana.

Nykyisissä yrityksissä ja perinteisillä aloilla on jo nykyisellään monia innovointimahdollisuuksia. On tarvetta selvittää, miten viranomaiset voivat tukea pohjoismaista innovointia. Kun yritykset tuottavat enemmän ja laadukkaampia innovaatioita, ne parantavat mahdollisuuksiaan kehittyä ja vahvistaa kilpailukykyään suhteessa ulkomaisiin kilpailijoihin.

Puheenjohtajakaudellaan Islanti nostaa esiin luonnonvaroiltaan rikkaat pohjoismaiset meri- ja rannikkoalueet sekä maatalous- ja metsäalueet. Erityisesti tarkastellaan paikallisyhteisöjä, jotka ovat riippuvaisia näiden luonnonvarojen hyödyntämisestä. Tavoitteena on tarkastella lähemmin näiden alueiden mahdollisuuksia ja haasteita keskittyen luonnonvarojen tehokkaampaan hyödyntämiseen. Keskeistä on tuotannon alat ylittävä tuotekehitys ja luonnon raaka-aineiden kokonaisvaltainen hyödyntäminen. Hankkeeseen osallistuu aktiivisesti elinkeinoelämän, tutkimuslaitosten, opilaitosten, valtionhallinnon ja muiden tahojen edustajia.

Pohjoismaiden elintarviketuotanto on laadukasta ja tuotanto-olosuhteet hyvät. Kestävä kehitys maatalouden ja tuotannon aloilla muuttuu entistä tärkeämmäksi etenkin maailman väestönkasvua ajatellen. Pohjoismaat voivat vaikuttaa parantamalla kansainvälistä elintarviketurvallisuutta. On erittäin tärkeää vahvistaa tutkimus- ja kehitystyötä sekä innovointia työssä eri tuotannonalojen kestävien ratkaisujen löytämiseksi.

Elintarvikkeiden jäljitettävyyden ja jatkuva laadunvarmistus ovat elintarviketurvallisuuden tärkeitä tekijöitä. Monet pienet ja keskisuuret yritykset käyttävät

oman lähialueen raaka-aineita tuotannossaan, mikä helpottaa elintarvikkeiden alkuperän jäljittämistä. Pohjoismaiden asukkaat ovat yhä halukkaampia hyödyntämään lähialueensa elintarviketuotantoa. Tämä antaa pientuottajille mahdollisuuden voittaa kuluttajien luottamus ja kasvattaa voittoja. Tukemalla pienimuotoista elintarviketuotantoa voidaan samalla parantaa elintarviketurvallisuutta ja lisäarvon syntymistä sekä tukea niitä harvaan asuttuja alueita, joilla on tuotantoa.

Aluepoliittisen yhteistyöohjelman mukaisesti pyritään edelleen edistämään kestävää alueellista hyvinvointia, vihreää kasvua ja arktisen alueen kestävä kehityksen vahvistamista. Lisäksi Islannin puheenjohtajakauden aikana keskitytään harvaan asuttujen alueiden kysymyksiin ja Länsi-Pohjola-yhteistyöhön. Harvaan asuttujen alueiden väkiluku on ollut pitkään laskussa alueiden runsaista luonnonvaroista huolimatta. Nämä luonnonvarat ovat lisänneet hyvinvointia ja ylläpitäneet sitä kaupungeissa, mutta harvaan asutut alueet eivät ole saaneet luonnonvaroista vastaavaa hyötyä. Näiden alueiden vahvistamiseksi pyritään löytämään ratkaisuja innovoinnilla, luonnonvarojen paremmalla hyödyntämisellä ja tiiviimmällä yhteistyöllä tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa. Erityisesti keskitytään arktiseen alueeseen ja ilmastotoimien vaikutuksiin alueen ja väestön elinoloihin. Työtä on jo käynnistetty *Arctic Bioeconomy* -hankkeessa, jossa keskitytään erityisesti arktisen alueen kysymyksiin.

TOIMET

- Jatketaan työtä harvaan asuttujen alueiden parempien energiaratkaisujen löytämiseksi, sillä nämä alueet eivät aina ole yhteydessä energiahuollon keskusjärjestelmiin.
- Islanti tukee Pohjoismaiden ministerineuvoston alueellisen yhteistyön tutkimuslaitoksen Nordregion sekä pohjoismaisen Atlantti-yhteistyön laitoksen NORAn työtä, sillä molemmilla laitoksilla on keskeinen asema aluekehityksen saralla.
- Pyritään vahvistamaan tutkimus- ja kehitystyötä ja innovointia elintarviketuotannon ja maatalouden aloilla.
- Pyritään ratkaisemaan harvaan asuttujen alueiden ongelmia alueiden väkiluvun laskiessa niiden runsaista luonnonvaroista huolimatta. Käytännössä pyritään vahvistamaan paikallisyhteisöjä innovoinnin keinoin, luonnonvarojen tehokkaammalla hyödyntämisellä sekä tutkimuslaitosten ja yliopistojen yhteistyötä tiivistämällä.
- Pyritään selvittämään pohjoismaisen biotalouden tarjoamia mahdollisuuksia ja määrittelemään lisäarvon luomismahdollisuudet.
- Valmistellaan kehityshankkeita, jotka pohjautuvat biologisten luonnonvarojen parempaan hyödyntämiseen ja lisäarvon luomiseen.
- Järjestetään konferensseja, jotka tarkastelevat pohjoismaisen biotalouden haasteita.
- Lisätään pohjoismaista biotalousyhteistyötä.
- Islanti tukee kasvinjalostuksen julkisten ja yksityisten toimijoiden pohjoismaista kumppanuushanketta, johon sisältyy paljon mahdollisuuksia pohjoismaista biotaloutta ajatellen. Kumppanuus on käynnistetty vuonna 2011, ja Islanti haluaa puheenjohtajakaudellaan vahvistaa ja kehittää kumppanuutta edelleen.

Uutta tietoa

Pohjoismaisen elinkeinoelämän ja tietoyhteiskunnan vahvuus perustuu luovaan ajatteluun, vahvaan innovointiin sekä toimivaan tutkimukseen ja koulutukseen, jotka edistävät elinkeinoelämää, aluekehitystä ja vihreää talouskasvua. On tärkeää hyödyntää tätä vahvuutta uusien mahdollisuuksien luomiseen pohjoismaisille yhteiskunnille ja mahdollistaa ajan haasteisiin vastaaminen.

Pohjoismaat ovat niiden maiden joukossa, joissa innovointi ja kehitys kukoistavat, ja siitä on pidettävä kiinni. Teknologian kehitys ja koveneva kilpailu vaativat yliopisto- ja tutkimustyön jatkuvaa uudistamista. Tutkimuksen ja yliopistojen toiminnan tukeminen on menestyksen edellytys, sillä sitä kautta saadaan aikaan innovointia ja edistystä. Yliopisto- ja tutkimusmaailmassa Pohjoismaat pyrkivät parempaan tehokkuuteen ja työnjakoon toimijoiden välillä. On syytä keskittyä yhä selkeämmin Pohjoismaiden painotuksiin, koordinointiin ja yhteistyöhön huomioiden eri hallinnonalojen, tekniikoiden, taiteiden ja tutkimuksen alojen yhteydet. Näin vahvuudet ja erityistieto saadaan hyödynnettyä parhaiten. Monet erilaiset valmiudet ja taidot, kuten terveys ja hyvinvointi, demokratia ja ihmisoikeudet, tasa-arvo, kestävyys, luovuus ja luku- ja kirjoitustaito sekä matemaattiset, tieteelliset ja tekniset valmiudet edistävät yhteiskunnan kehitystä. Näitä valmiuksia on vahvistettava nyky-yhteiskunnan ja työmarkkinoiden vaatimuksiin ja tarpeisiin vastaavan koulutusjärjestelmän kehittämiseksi.

Islannin painotukset koulutuksen ja tieteen alalla pohjautuvat muun muassa Pohjoismaiden ministerineuvoston vihreän kasvun ja kestäväen pohjoismaisen hyvinvoinnin ohjelmiin. Molemmissa korostetaan koulutuksen ja tutkimuksen merkitystä sekä niiden tärkeyttä strategisessa suunnittelussa. Oppilaitosten, tutkimusalojen ja maiden rajat ylittävä yhteistyö käytännön ratkaisujen, tiedon, innovaation, hyvinvoinnin ja vihreän kasvun syntymiseksi vahvistaa Pohjolaa alueena ja Pohjoismaiden mahdollisuuksia vaikuttaa kansainvälisillä foorumeilla.

Nuorille on luotava edellytyksiä luoda uraa tutkijoina sekä innovoinnin parissa eri tavoin. Pohjoismaisen maisteriohjelman kehittämistä jatketaan edelleen, kuten myös pohjoismaisten yliopistojen ja korkeakoulujen laadunvarmistusta yhteistyön, työnjaon ja alakohtaisen keskittämisen kautta. Lisäksi tarkastellaan, miten tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan hyödyntää

paremmin tiedon välittämiseen ja yliopisto-opintojen tarjoamiseen asuinpaikasta riippumatta.

Maaailman kansainvälistyminen, nopea tieto- ja viestintäteknologian kehitys sekä opiskelijoiden erilaiset taustat edellyttävät koulutuksen sopeuttamista ja kehittämistä sekä sisällön että opetusmenetelmien osalta. Koulutuksen laatu ja koulutusjärjestelmän tehokkuus perustuvat päteviin opettajiin.

Maiden, jotka haluavat profiloitua uudella vuosisadalla tietoon perustuvalla taloudella, täytyy tarkastella perusteellisesti opettamisen ja opettajankoulutuksen strategioita.

Biotalous kehittäminen korostaa yhteistyön merkitystä eri ammattialojen välillä uusien ajatusten synnyttämiseksi monialaisen koulutuksen, kehityksen ja innovoinnin aloilla. Samanaikaisesti toteutetaan kehityshankkeita koulutuksen ja kulttuurin aloilla pohjautuen biophilia-ajatteluun, jossa pyritään yhdistämään koulutus, tiede ja teknologia tieteellisten musiikkityöpajojen ja tiedonvälityksen keinoin. Hankkeen tavoitteena on tuoda yhteen teknologiaa, tiedettä ja luovuutta koulutusasteiden, tutkimusalojen, laitosten ja elinkeinoelämän rajojen yli uudella tavalla. Biophilia poikkeaa perinteisestä opetuksesta ja kannustaa laajaan osallistumiseen kautta ikäryhmien, ammattien ja tieteenhaarojen käyttämällä luovuutta koulutuksen ja tutkimuksen menetelmänä. Biophilia-teoria ja sen menetelmät tarjoavat yhteisen foorumin ja pohjan yhteistyölle, vuorovaikutukselle ja keskustelulle, johon voi osallistua kaikenikäisiä ihmisiä, taiteilijoita, tutkijoita, opettajia ja opiskelijoita. Tämänkaltaisen monialaisen yhteistyö auttaa osaltaan kehittämään opetusmenetelmiä uuden ajan mukaisesti, kehittää yksilöä ja edistää kestävän yhteiskunnan luomista.

TOIMET

- Koulutus- ja tutkimusministerineuvostossa (MR-U) jatketaan työtä uusien työtapojen strategisen suunnittelun parissa aiempien päätösten mukaisesti, jotka perustuvat työryhmäraporttiin toukokuulta 2012.
- Perustetaan yhteistyöverkosto pohjoismaisten paikallisyhteisöjen välille, johon kootaan eri koulutusasteiden, laitosten ja elinkeinoelämän edustajia ja jossa pyritään innovoinnin, kestävyys, tiedon, luovuuden ja teknologian lisäämiseen kaikessa opetuksessa.
- Käynnistetään pohjoismaisen *tietojunan* yhteistyöohjelma. Yliopistojen ja tutkimuslaitosten edustajat kulkevat pitämässä tieteellisiä tapahtumia ja herättelemässä nuorten kiinnostusta tutkimukseen ja akateemisiin opintoihin. Aloite toteutetaan olemassa olevien aloitteiden kuten osaa-miskolmio-verkoston puitteissa.
- Käynnistetään pohjoismaisen hanke, jolla pyritään parantamaan tiedon ja alueellisten tukien hyödyntämistä innovoinnissa. Tavoitteena on lisätä tutkimus- ja kehitystyön yhteistyötä ja koordinoitua, vahvistaa yliopistojen välistä yhteistyötä ja vahvistaa alueelliseen erityisasemaan ja alueellisiin mahdollisuuksiin perustuvaa innovointia. Erityisesti keskitytään luovan talouden, taiteen, humanisten aineiden ja yhteiskuntatieteiden osuuteen.
- Järjestetään konferenssi opettajien ja koulujen johdon osaamisen kehittämisestä. Konferenssissa keskustellaan Pohjoismaiden opettajankoulutuksesta ja keskitytään pohjoismaisen opettajakunnan mahdollisuuksiin kehittää opetusmuotoja ja -menetelmiä teknologian, yhteiskunnan ja kulttuurin uuden vuosituhaten kehityssuuntien mukaisesti.
- Järjestetään *Pohjoismaisia siltoja elinikäiseen oppimiseen* -konferenssi yhteistyössä aikuisten oppimisen pohjoismaisen verkoston (NVL) kanssa. Konferenssissa keskustellaan aikuiskoulutuksen uusista menetelmistä sekä siitä, mitä alan strategisesta suunnittelusta voidaan oppia.
- Islanti jatkaa Ruotsin puheenjohtajakaudella käynnistettyä aloitetta liittyen ammattikoulutuksen ja työssä oppimisen yhteyteen.

Luovuus Pohjoismaissa

Pohjoismaiden yhteinen historia ja kulttuuri on yksi pohjoismaisen yhteistyön peruskivistä ja lisää osaltaan maiden välistä yhteenkuuluvuutta ja ymmärrystä. Pohjoismaisen yhteistyön arvo heijastuu yhteisissä perinteissä, kulttuuriperinnössä, sukulaiskielissä ja etenkin laadukkaassa koulutuksessa ja tiedon kehittämisessä.

Pohjoismaiden kulttuuriministerit ovat hyväksyneet Pohjoismaiden kulttuurialan yhteistyön strategiassa alan puitteet vuosille 2013–2020. Strategia perustuu viiteen pääteemaan: kestävä Pohjola, luova Pohjola, kulttuurienvälinen Pohjola, nuori Pohjola ja digitaalinen Pohjola. Strategian tavoitteena on vahvistaa ja kehittää Pohjoismaiden kulttuuria ja mahdollistaa mahdollisimman monen osallistuminen kulttuurielämään. Aktiivinen ja avoin kulttuurielämä voi edistää ihmisten terveyttä, hyvinvointia ja osallistumista yhteiskuntaan. Islannin puheenjohtajakaudella jatketaan Ruotsin panostusta tällä alalla ja tarkastellaan, mitkä aloitteet ovat onnistuneet ja miten toimivia aloitteita hyödynnetään edelleen. Islanti tukee puheenjohtajakaudellaan koulutusta ja tutkimusta, joka keskittyy Pohjoismaiden yhteiseen kulttuuriin ja pohjoismaisiin kieliin. Lisäksi panostetaan etenkin luovuuden, koulutuksen ja tieteen yhdistämiseen Biophilia-hankkeen (ks. sivu 24) kautta.

Pohjoismaisen yhteistyö perustuu kulttuurien väliseen yhteistyöhön eri ryhmien, maiden ja ikäryhmien välillä, ja siinä on tilaa kaikkien mielipiteille. Yhteistyön erityisyys piilee siinä, että se vahvistaa historiallisia ja kulttuurisia siteitä maiden välillä. Näitä siteitä ylläpidetään monien järjestöjen yhteistyön ja kansalaisten osallistumisen kautta. Ruohonjuuritason työ kulttuuri- ja taidealalla onkin Pohjoismaille tärkeää. Järjestöt toteuttavat monenlaisia pohjoismaisia yhteistyöhankkeita ja tekevät merkittävää työtä pohjoismaisen kulttuurin puolesta. Tätä yhteistyötä on tärkeä tuoda esiin ja vahvistaa.

Puheenjohtajakaudella Islanti kiinnittää huomiota musiikin ja designin merkitykseen. Näitä aloja halutaan korostaa erityisesti ja niistä tiedotetaan laajasti, esimerkiksi muotitapahtumien ja *Pohjoismaisen soittolistan* (ks. sivu 30) kautta.

Digitaalinen teknologia tarjoaa Pohjoismaille monia mahdollisuuksia muun muassa kulttuurin ja kielen kokemiseen liittyvien yhteisten kokemusten vahvistamisessa. Digitaalisten viestimien käyttö tarjoaa hyvät mahdollisuudet taata pääsy pohjoismaisen taiteen ja kulttuurin tarjontaan sekä lisätä niiden

tunnettuutta ja kiinnostusta väestön parissa. Lisäksi digitaalinen teknologia on olennainen osa yhteisen kulttuuriperinnön välittämisessä ja sen keinoin voidaan lisätä myös pohjoismaista yhteenkuuluvuutta. Digitaalisen teknologian käytön lisääminen on keskeisellä sijalla, muun muassa sen takaamiseksi, että Pohjoismaiden kansallisarkistojen tallenteet ja tietokannat olisivat paremmin kansalaisten ulottuvilla.

Lapsi- ja nuorisotyö on keskeistä pohjoismaisessa yhteistyössä, ja tämä näkyy monilla aloilla. Pohjoismaiden ministerineuvosto on julistanut tavoitteekseen, että Pohjoismaat olisi maailman paras paikka lapsille ja nuorille. Osallistuminen kulttuurielämään ja demokraattiseen työhön on elämänlaadun ja tasa-arvon perusta. Pohjoismaiden neuvoston lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinto jaettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2013. Pohjoismaiden neuvosto korostaa palkinnon keinoin lasten- ja nuortenkirjallisuuden merkitystä osana Pohjoismaiden kulttuurielämää. Islanti jatkaa puheenjohtajakaudellaan tätä työtä järjestämällä laajan lasten- ja nuortenkirjallisuusfestivaalin Islannissa. Tavoitteena on tehdä festivaalista vuotuinen tapahtuma.

Pohjoismaat pyrkivät yhdessä vahvistamaan luovia aloja eri foorumeilla, muun muassa KreaNordin puitteissa ja osallistumalla pohjoisen ulottuvuuden kulttuuriyhteistyön kehittämiseen. KreaNordissa tehtävä monialainen yhteistyö on johtanut parempaan yhteistyöhön elinkeinoelämän ja kulttuurielämän välillä ja vahvistanut molempien asemaa. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan pohjoismaisessa yhteistyöohjelmassa 2014–2017 korostetaan kulttuurisektorin merkitystä kasvun luomiseksi kulttuurin ja luovuuden keinoin. Luoviin aloihin ei voida panostaa huomioimatta samaan aikaan kulttuuri- ja elinkeinoalojen välistä yhteistyötä.

Pohjoismailla on pitkät perinteet yhteistyöstä kansainvälisillä foorumeilla, muun muassa YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön Unescon puitteissa. Pohjoismaiden kansalliset Unesco-toimikunnat tekevät tiivistä yhteistyötä ja kokoontuvat säännöllisesti. Maat tekevät yhteistyötä Unescon maailmanperintöä koskevan yleissopimuksen osalta esimerkiksi Oslon maailmanperintökeskuksen (NWHF) alaisuudessa ja Pohjoismaiden maailmanperintökohteita hallinnoivien tahojen välillä. Islanti tuo esiin tämän yhteistyön tärkeyttä maailmanperintöyleissopimuksen ja muiden Unescon alaisten hankkeiden osalta. Käynnissä on hanke, joka koskee koulutuksen osuutta kestävä kehityksen vahvistamisessa, muun muassa ilmastonmuutoksen yhteydessä. Hankkeita toteutetaan Unescon kestävä kehitys edistävän kasvatuksen vuosikymmenen mukaisesti, joka tulee päätökseen vuonna 2014. Tarkoituksena on selvittää mahdollisuuksia jatkaa yhteistyötä vastaavissa hankkeissa.

TOIMET

- Järjestetään Frankfurtissa vuonna 2014 pohjoismainen muotibiennaali, joka esittelee Färsaarten, Grönlannin ja Islannin taidetta ja designia. Tilaisuuden toteutuksesta vastaa Reykjavikin Pohjolan talo yhteistyössä Färsaarten Pohjolan talon ja Grönlannin Pohjola-instituutin kanssa.
- Järjestetään konferenssi vapaaehtoisjärjestöjen tärkeydestä sekä tiedon ja kokemusten välittämisestä vanhemmilta sukupolvilta nuoremmille. Konferenssi pyritään järjestämään yhteistyössä Norden-yhdistyksen kanssa.
- Pyritään perustamaan verkkosivusto Pohjoismaiden kansallisarkistoille.
- Käynnistetään koordinointityö koulutuksen, luovuuden ja tieteen yhdistämiseksi *Pohjoismainen biotalous* -aloitteeseen kuuluvassa biophiliahankkeessa.
- Islanti kannustaa nuoria ja nuorisojärjestöjä osallistumaan aktiivisesti Biophilia-hankkeeseen yhteistyössä pohjoismaisen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitean kanssa.
- Jatketaan Pohjoismaiden neuvoston lasten ja nuortenkirjallisuuspalkintoon liittyvää työtä järjestämällä lasten- ja nuortenkirjallisuusfestivaali Islannissa.
- Järjestetään nuorten taide- ja kulttuurifestivaali *Pohjoinen valo 2014*. Pohjoismainen kulttuurirahasto tukee hanketta ja on nimennyt sen vuoden 2014 *pohjoismaiseksi kulttuuritapahtumaksi*.
- Esitellään saagojen sisältämää kulttuuriperintöä vuonna 2014 ilmestyvien Islanninsaagojen uusien tanskan-, norjan- ja ruotsinkielisten käännösten myötä.
- Laaditaan tutkimus kulttuurin ja terveyden yhteydestä.
- Islanti johtaa työtä viikinkiajan kohteiden sarjanimeämiseksi Unescon maailmanperintölistalle.

- Järjestetään konferenssi Unescon yleissopimuksiin liittyen, jossa keskustellaan, miten Pohjoismaat voivat tehdä yhteistyötä kulttuurialan kansainvälisten yleissopimusten täytäntöönpanossa.
- Järjestetään konferenssi henkisestä kulttuuriperinnöstä liittyen Unescon kulttuuriperinnön yleissopimukseen. Konferenssi järjestetään yhdessä pohjoismaisen kansanmusiikkikomitean (NFK) kanssa.
- Laaditaan katsaus työn tuloksista, kun Unescon kestävä kehitystä edistävän kasvatuksen vuosikymmen tulee päätökseensä.
- Pyritään ylläpitämään ja vahvistamaan elinkeinoalan yhteistyötä liittyen kulttuurialoihin ja luoviin aloihin.

Tavoitteet

- Edistetään Pohjolaa kulttuurialueena ja parannetaan pohjoismaista yhteenkuuluvuutta.
- Helpotetaan pohjoismaisen musiikin saatavuutta ja tuetaan pohjoismaisia musiikkimarkkinoita.
- Edistetään pohjoismaista musiikkia Pohjoismaissa ja niiden ulkopuolella sekä lisään musiikin vientimahdollisuuksia.

Pohjoismainen soittolista on pohjoismaisen NOMEX-vientiohjelman alainen kehityshanke, jota Pohjoismaiden musiikkiviennin toimistot vetävät. Soittolista yhdistää yksinkertaisella tavalla digitaalisen tekniikan ja pohjoismaisen musiikin levittämisen. Soittolistan tavoitteena on edistää pohjoismaista musiikkia pohjoismaalaisten keskuudessa sekä tuoda esiin pohjoismaista musiikkia, yhtyeitä ja taiteilijoita Pohjoismaissa ja niiden ulkopuolella, ja näin parantaa mahdollisuuksia musiikin viennin lisäämiseen. Hankkeen verkkosivuston www.nordicplaylist.com sekä musiikkipalvelujen kautta käyttäjä voi saada käyttöönsä kiinnostavaa musiikkia kaikista Pohjoismaista yhtenä soittolistana, jota päivitetään säännöllisesti. Lisäksi tarjolla on uutisia eri maiden hiteistä. Tällä tavoin yleisö voi seurata pohjoismaisen musiikkialan kehitystä sekä löytää helposti kulloinkin suosituimmat pohjoismaiset kappaleet. Soittolistan muodon vuoksi hanke suuntautuu etenkin nuorille, mutta musiikki on tarjolla kaikille iästä ja asuinpaikasta riippumatta. Uusinta teknologiaa käyttämällä voidaan herättää kiinnostusta Pohjoismaiden musiikkiin, kulttuuriin ja kieliin ja profiloida Pohjolaa dynaamisena kulttuurialueena.

Pohjoismaisen soittolistan avulla voidaan edistää pohjoismaista kulttuuria ja luovia aloja. Kiinnostuksen kasvaessa ja musiikinkuuntelijoiden määrän lisääntyessä voidaan samalla vahvistaa pohjoismaisia musiikkimarkkinoita sekä parantaa musiikin parissa tavalla tai toisella työskentelevien työllistymismahdollisuuksia, mikä koituu Pohjoismaille monella tapaa hyödyksi. Kiinnostus pohjoismaista musiikkia kohtaan on nousussa Pohjoismaiden ulkopuolella, ja sen vuoksi on tärkeää tarttua sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Luovat alat ja niiden vahvistaminen ovat tärkeitä askeleita kohti vihreää taloutta, sillä alat ovat pohjimmiltaan kestäviä.

www.nordicplaylist.com

Hyvinvointi ja osallisuus

Pohjoismaiset hyvinvointijärjestelmät ovat uusien haasteiden edessä, jotka vaativat ratkaisuja ja monipuolista yhteistyötä. Esimerkkejä viime aikojen mullistuksista ovat vaikkapa kansainväliset talouskriisit, väestönkehityksen muutokset ja työttömyys. Haasteena on ehkäistä syrjäytymistä ja turvata kansalaisten osallisuus, yhdenvertaisuus, sosiaaliturva ja hyvät sosiaali- ja terveyspalvelut. Pohjoismaiden pääministerien kestävän pohjoismaisen hyvinvoinnin ohjelma 2013–2015 muodostaa puitteet sosiaali- ja terveysalan yhteistyölle Islannin puheenjohtajakaudella.

Ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat monet tekijät. Hallinnolliset sekä kansainväliset päätökset ja strategiat voivat vaikuttaa ihmisten terveyteen sekä myönteisesti että kielteisesti. On tärkeää, että päätösprosessien tavoitteena on parantaa yksilöiden ja perheiden elämänlaatua.

Sosiaali- ja terveyspalvelut perustuvat tutkimukseen, jolla pyritään löytämään ja kehittämään uusia ratkaisuja. On erittäin tärkeää, että viranomaiset, palvelujen käyttäjät sekä muut tahot voivat saada tietoa ja seurata yhteiskunnan kehitystä ja muutoksia. Puheenjohtajakauden *Pohjoismainen hyvinvointivahti* -hankkeen (ks. sivu 38) avulla Islanti pyrkii osaltaan tarjoamaan ja takaamaan pääsyn tähän tietoon. Lisäksi jatkuva uudistus-työ ja laadunvarmistus ovat tärkeässä osassa, kun palveluja ja aloitteita parannetaan. Palvelujen laatua ja niiden tuloksia on arvioitava jatkuvasti ja pohjoismaisten asiantuntijoiden yhteistyötä ja vuoropuhelua on vahvistettava. Islanti pyrkii puheenjohtajakaudellaan selvittämään tiiviimmän pohjoismaisen yhteistyön mahdollisuuksia selkäydinammoista kärsivien hoidon parantamiseksi.

Islanti painottaa terveiden elintapojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille. Lisäksi käsitellään epäterveellisten elintapojen kuten ylipainon sekä tupakan, alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäytön seurauksia. Islanti pyrkii lisäämään pohjoismaista yhteistyötä lääkealalla, sillä tiettyjen lääkeaineiden liika- ja väärinkäyttöön on tarvetta puuttua ja sitä tulee ehkäistä, koska ongelma kasvaa kaikissa Pohjoismaissa ja aiheuttaa maille paljon kustannuksia.

Islanti haluaa lisätä pohjoismaista yhteistyötä hyvinvointiteknologian alalla. Näin Pohjoismaat voivat yhdessä esittää ratkaisuehdotuksia, jotka voivat ylläpitää tai parantaa sosiaali- ja terveyspalvelujen laatua ja turvallisuutta.

Lisäksi Pohjoismaat ovat päättäneet lisätä klinisiin tutkimuksiin liittyvää yhteistyötä. Tämän vuoksi on tärkeää käynnistää keskustelu siitä, miten voidaan yksinkertaistaa ja koordinoida eri tutkimussuunnitelmiin sekä eettisiin neuvostoihin ja henkilötietojärjestelmiin tehtäviin hakemuksiin liittyviä näkökulmia.

Islannin puheenjohtajakaudella keskitytään eritoten lapsiin ja perheisiin. Lasten hyvinvointi sekä yhteiskunnan ja perheiden toimiva yhteispeli parantavat osallistumisen mahdollisuuksia ja muodostavat pohjan terveelle ja myönteiselle yhteiskuntakehitykselle.

Työelämään osallistuminen on yksi hyvinvoinnin edellytyksistä ja lisäksi se on yksi pohjoismaisen hyvinvointivaltion kulmakivistä. Viime vuosien talouskriisit ovat heikentäneet toimintarajoitteisten mahdollisuuksia osallistua työmarkkinoille. On tärkeää ehkäistä nuorten ja heikossa asemassa olevien ryhmien työttömyyttä. Islanti tarkastelee puheenjohtajakaudellaan erityisesti pitkäaikaistyöttömyyttä sekä koulutusjärjestelmän ja työmarkkinoiden vuorovaikutusta.

Pohjoismaiden viranomaiset ovat pohtineet, johtaako perinteisen koulutusjärjestelmän ja elinkeinoelämän heikko yhteys nuorten puutteellisiin tietoihin ja taitoihin työelämässä – ja näin ollen estää tervettä yksilönkehitystä. Islanti jatkaa Ruotsin aloitetta työssä oppimisen edistämisestä sekä elinkeinoelämän ja koulujen yhteyden vahvistamisesta. Erityisesti tarkastellaan koulujärjestelmän kehittämistä ja mahdollisuuksia parantaa yhteyksiä elinkeinoelämään tavoitteena saada nuorille harjoittelupaikkoja osana opintoja. Työnhakijoiden mahdollisuuksia saada harjoittelupaikkoja on parannettava siten, että työharjoittelu voisi olla osa työnhakusuunnitelmaa. On tärkeää, että opetusviranomaiset ja elinkeinoelämän edustajat keskustelevat aiheesta. Koulutusalan kehityksen on seurattava yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kehitystä, jotta ne tukisivat toisiaan ja kannustaisivat laajaan osallistumiseen.

Islanti pyrkii osaltaan tarjoamaan mahdollisimman monelle tilaisuuden osallistua työelämään omista lähtökohdistaan. Tarjolla on oltava monenlaisia työtehtäviä, jotta kaikille löytyisi soveltuva työ. Työympäristön on oltava turvallinen ja terveellinen ja soveltua yksilön fyysisiin ja psyykkisiin valmiuksiin läpi elämän, mutta samalla sen on oltava myös antoisa ja kehittävä. Tämä vaatii työmarkkinoilta joustoa ja sopeutumiskykyä yksilön valmiuksiin. Lisäksi on tarpeen tarjota aktiivista kuntoutusta, jolla edistetään paluuta työmarkkinoille, jos työntekijän terveys on heikentynyt sairauden tai onnettomuuden vuoksi. Kehittävä työympäristö ja aktiivinen tukijärjes-

telmä edistävät terveyttä ja mahdollistavat työntekijän pysymisen työmarkkinoilla mahdollisimman pitkään.

Pohjoismaat ovat maailman kärkijoukkoa sukupuolten välisessä tasa-arvossa, ja maat ovat oppineet toisiltaan paljon. Islanti ottaa puheenjohtajakaudellaan esille sukupuolten aseman ja tasa-arvon toteutumisen työmarkkinoilla, sukupuolten mukaan jakautuneet työmarkkinat ja mahdollisuudet perheen ja työn yhdistämiseen. Erityisesti painotetaan toimia ja aloitteita, jotka koskevat naisten ja miesten samapalkkaisuutta. Lisäksi puheenjohtajakauden aikana keskitytään miesten osallistamiseen tasa-arvokeskusteluun, sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan kohdistettaviin toimiin sekä tasa-arvoalan yhteistyöhön Länsi-Pohjolassa. Pohjoismaisessa yhteistyössä Islanti on aina panostanut kysymyksiin, jotka koskevat Länsi-Pohjolaa ja muita harvaan asuttuja seutuja. Erityisesti tarkastellaan sukupuolten välisen tasa-arvon, perhe-elämän ja työmarkkinoiden tasa-arvon välistä suhdetta. Arktisesta alueesta käytävä keskustelu on enimmäkseen koskenut luonnonvarojen hyödyntämistä ja ympäristövaikutuksia arktisen alueen luontoon ja yhteiskuntaan. On kuitenkin vähintään yhtä suuri tarve nostaa esille alueen miesten ja naisten asema sekä ympäristö- ja yhteiskuntamuu-
tosten erilaiset vaikutukset eri sukupuoliin.

Kaikki Pohjoismaat valmistelevat naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa. Huomiota on viime aikoina kohdistettu etenkin lapsiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väärinkäytön seurauksiin. Käynnissä on pohjoismainen työ yhteisestä riskien arvioinnista koskien perheväkivaltaa. On tärkeää tiedottaa parhaista käytännöistä ja siitä, millä alueilla tarvitaan lisäpanostuksia.

Hyvinvointialan uudet tehtävät edellyttävät monien osapuolten osallistumista. Islanti korostaa puheenjohtajakaudellaan neuvonpidon, yhteistyön ja toimien koordinoinnin merkitystä laitosten ja hallinnonalojen välillä.

TOIMET

- Laaditaan tilannekatsaus sosiaali- ja terveysalan pohjoismaisista yhteistyöhankkeista, laitoksista ja neuvostoista sekä niiden Pohjoismaille tuomasta lisäarvosta.
- Tehdään työtä hyvinvointipalvelujen rekisteröinnin kehittämiseksi.
- Järjestetään konferenssi koskien perheitä, lasten hyvinvointia ja perhepolitiikkaa Pohjoismaissa.
- Käynnistetään keskustelu sosiaalialan vapaaehtoisjärjestöjen merkityksestä pohjoismaiselle hyvinvoinnille.
- Kutsutaan koolle asiantuntijoita keskustelemaan uusista menetelmistä ehkäistä epäterveellisten elintapojen seurauksia.
- Kutsutaan koolle selkäydinvammojen parissa työskenteleviä pohjoismaisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita arvioimaan selkäydinvammojen hoitutuloksia ja tarkastelemaan lähemmin, mitä voidaan tehdä hoitojen parantamiseksi.
- Vahvistetaan lääkealan pohjoismaista yhteistyötä.
- Tarkastellaan Pohjoismaiden kokemuksia kotona tarjottavan sairaanhoidon ja sosiaalipalvelujen koordinoinnista.
- Jatketaan yhteistyötä Nordic Trial Alliance -yhteistyöverkoston puitteissa.
- Järjestetään konferenssi, joka koskee työmarkkinoita, elinikäistä työturvallisuutta ja kuntoutusta ja johon osallistuu kuntoutuksen, työmarkkinoiden ja työturvallisuuden asiantuntijoita.
- Järjestetään konferenssi harjoittelusta osana opintoja yhteistyössä työelämän ministerineuvoston (MR-A) ja koulutus- ja tutkimusministerineuvoston (MR-U) kanssa.
- Järjestetään pohjoismaisen työelämäalan yhteistyön 60-vuotisjuhlan johdosta työelämäkonferenssi yhdessä Pohjoismaiden työmarkkinaosaospuolten kanssa.

- Pohjoismaiden vapaaehtoisjärjestöt järjestävät Malmössä pohjoismaisen naisfoorumin.
- Järjestetään konferenssi osa-aikatyötä, sukupuolta sekä tulojen ja varallisuuden jakautumista käsittelevän tutkimushankkeen päättyessä syksyllä 2014.
- Järjestetään konferenssi sukupuolten asemasta arktisella alueella sekä naisten ja miesten osallistumisesta yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen strategiatyöhön ja päätöksentekoon.
- Järjestetään konferenssi Färsaarilla tasa-arvoalan tavoitteista ja strategioista.
- Järjestetään konferenssi miestutkimuksesta ja tasa-arvosta.
- Järjestetään konferenssi sukupuoleen perustuvan väkivallan vähentämiseksi tehdyistä aloitteista, jossa keskustellaan Pohjoismaiden parhaita käytännöistä.
- Järjestetään konferenssi Pohjoismaiden tasa-arvoalan tuloksista ja tulevaisuudennäkymistä pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön 40-vuotisjuhlavuoden kunniaksi. Konferenssin kanssa samaan aikaan järjestetään Pohjoismaiden ja Baltian maiden tasa-arvoministerien yhteinen kokous.

Tavoitteet

- Selvitetään talouskriisien vaikutuksia ja kriiseistä aiheutuvia vaikutuksia pohjoismaisiin hyvinvointimalleihin.
- Edistetään tietoon perustuvaa strategista työtä hyvinvointialalla.
- Vähennetään terveysongelmien vaikutusta hyvinvointiin ja parannetaan pohjoismaisten hyvinvointimallien kestävyttä.

Pohjoismainen hyvinvointivahti -hankkeen avulla selvitetään taloudellisten taantumien vaikutuksia pohjoismaisiin hyvinvointijärjestelmiin sekä sen myötä terveyteen, hyvinvointiin ja työelämään osallistumiseen.

Kaikki Pohjoismaat ovat jossain vaiheessa kohdanneet talouskriisin, jonka seurauksiin maiden on ollut pakko reagoida. Pohjoismaiden kokemuksia käytetään lähtökohtana tutkittaessa, mitä seurauksia kasvaneella taloudellisella taakalla, pitkäkestoisella stressillä ja työttömyydellä on kansalaisten ja tiettyjen väestöryhmien psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen, hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Hankkeessa tarkastellaan myös Pohjoismaiden reaktioita talouskriiseihin sekä arvioidaan yksittäisten aloitteiden toimivuutta. Lisäksi tutkitaan mahdollisia alueita, joilla voidaan panostaa vahvemmin talouskriisien seurausten ehkäisyyn väestön ja hyvinvoinnin osalta.

Pohjoismaisen hyvinvointivahdin tavoitteena on tukea pohjoismaisten järjestelmien perusteita ja kestävyttä käyttäen välineinä yhteistyötä ja tutkimusta sekä vuosien varrella kertyneiden kokemusten ja tiedon vaihtoa. Lisäksi tavoitteena on kehittää ratkaisuja ja koordinoita panostusta tulevien haasteiden ratkaisemiseksi ja kehittää hyvinvoinnin mittareita, joita voidaan käyttää strategiseen suunnitteluun. Näin voidaan luoda vankka tutkimuspohja, jonka avulla voidaan hankkia tietoa ja käytännön kokemuksia, joista voi olla hyötyä Pohjoismaissa hyvinvointialan strategisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa vastaavien tilanteiden varalta tulevaisuudessa. Tällä tavoin maat voivat reagoida ajoissa ja yrittää vähentää hyvinvointiin kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia. Pohjoismaat voivat oppia toisiltaan ja hyödyntää toistensa tietoa ja kokemuksia ja yhdessä tuumin kohdata haasteet kestävästi pohjoismaisen hyvinvoinnin vaalimiseksi ja edistämiseksi tulevaisuudessakin.

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

Lisätietoa Pohjoismaiden
ministerineuvoston Islannin
puheenjohtajakaudesta:
www.norden2014.is
www.nordic2014.com

Islannin ulkoasiainministeriö
Pohjoismaisen yhteistyön
sihteeristö
Rauðarárstígur 25
IS-105 Reykjavík
Islanti
Puhelin: +354 5459900